№ 84 Ausgabe A.

HOMAN

№ 84 (176) Hod II. Wilnia. 16 kastryčnika 1917 h. Cena 5 fen. (3 kap.)

Cena s pieresyłkaj i dastaŭkaj da chaty.

na 1 hod—4 m. 80 fen., na ½ hodu—2 m. 40 fen., na 3 miesiacy — 1 m. 20 f., na 1 mies. — 40 f.

Biełaruskaja Wilenskaja czasopiś

wychodzić dwa razy u tydzień: u aŭtorki i piatnicy.

Adres redakcii: Wilnia, Zawalnaja 7.
Adres administracii i ekspedycii: M. Stefanskaja 23.

Cena Abwiestak·

na 4-aj staranie za radok drobnymi literam —25 fen.; drobnyje abwiestki pa 5 fen. za słowa. Abwiestki ab śmierci—60 fen. za liniejku drobn. drukam.

10.000 pałonnych, 50 harmat.

18 kastryčnika.

Zachodni teatr.

Front Ruprechta Bawarskaho: Na fronci Flandryi artyleryjskaja bitwa iznoŭ krapčeła. Pry Draejbank adbity nastupleńnia silnych družyn razwiedčykoŭ. Miž kanałam Labasse i Skarp i na pcŭdni ad S. Kanten — razwiedačnyje styčki i ahoń.

Front niamieckaho Naślednika: Na paŭnočnym uschodzi ad Suasson'a u apošnije dni razwiwałasia batalija, katoraja ŭčora pašyryłasia na front ad daliny Ajjet da Bre. Ad En da Maasu ahoń tak sama uzmacawaŭsia. Na paŭnočna uschodnim fronci pad Werdenam, na wiaršynie 344, na ŭschodzi ad Samońje, našy razwiedačnyje atrady ŭwarwalisia na warožyje pazycii, zrujnawali čaść sehowak, a ludziej čaściu pazabiwali, čaściu ŭzlali ŭ pałon. U wiečary worahi zrabili dźwie kontrataki, katoryje byli adbity.

Učora zbity 13 warožych samalotaŭ. U adkaz na nalot worahoŭ na Frankfurt na Majnie my iznoŭ abkidali bombami Nansi.

Uschodni teatr.

Padruchanak dabyčy na ostrawi Ezeli pakazwaje:

Uziaty ŭ pałon 10.000 duš z dźwiech rasiejskich dywizij. Na Moon uciakło tolki niekolki sot duš. Zdabyty 50 harmat, u tym liku niekolki ciažkich uzbiarežnych, dy niekolki palawych batarej, šmat aružža i wajennych materjałoŭ. Čaści našaho flota dajšli cieraz miny Ryžskaj zatoki da pałudziennaho wychadu wialikaho Moon Sunda, kudy adstupili kała 20 rasiejskich wajennych sudzien. Rasiejskije batarei na Moon i na estlandzkim uzbiarežžy prymušeny zmoŭknuć. Druhije čaści našaho flota stajać u uschodniaj čaści Kasta-Wika i adrezali prachod na zachod.

Miž Dźwiny i Dunajem—biez wialikšych bitw, nia ličučy nieŭdačnych rasiejskich razwiedak.

PIECIARBURH. Urad pazwoliŭ wywazić u Ameryku ŭsie tyje tawary, wywaz katorych byŭ dahetul zabaronien.

CIURYCH. „Corr. d. Sera“ danosić z Piaciarburha, što dziela reorhanizacii rasiejskaho flota pryjechali ŭ Pieciarburh anhlickije admirały.

RYM. (W.T.B.). Deputacii parlamentoŭ sajuźnickich staron adbyli supolnuju naradu. Ustanaŭlena prahrama supolnaj narady ŭ Londonie i wiernienia zhodliwaść pahladoŭ predstaŭnikoŭ usich sajuznych parlamentoŭ.

Wilnia, 19 kastryčnika.

15 kastryčnika minuło sto hadoŭ ad dnia śmierci wialikaho bajca za wolu narodaŭ, Tadeuša Kościuški. A s pryčyny taho, što Kościuško najbolš sił swaich addaŭ dziela sprawy Polskaj Rečypospolitaj, polskaje hramadzianstwo paminało pamiać jaho, jak polskaho nacyonalnaho hieroja.

My nie zdarma nazwali Kościušku «bajcom za wolu narodaŭ»: bo duša jaho nie začyniałasia ŭ wuzkich ramkach interesoŭ adnaho narodu, a abnimała sprawu woli ŭsich narodaŭ, katoryje stahnali pad uciskam čužyncoŭ i paŭstawali da baraćby za wyzwaleńnie. Woś, čamu Kościuško pierš za ŭsio usławiŭsia pierad usim świetam, jedučy ŭ 1776 hadu u Ameryku, dzie swajej krywioj baraniŭ sprawu woli amerykancoŭ proci ŭsielakich napaściej na jaje. Woś, čamu i my, biełarusy, paminajem Kościušku ŭ staletniuju hadaŭščynu jaho śmierci, — tym bolej, što jon — kroŭ s krywi i kość s kości biełaruskaho narodu.

Ab tym, što Kościuško — biełaruskaho rodu, adkryta pišuć sami polskije historyki. U knižce T. Korzona «Kim i czem był Kościuszko» (Warszawa 1907) my na samym pačatku čytajem, što praščur Tadeuša Kościuški, Konstantyn, syn Todara, służyŭšyj pry dware Wialikaho Kniazia Litoŭskaho, a paśla Karala Polskaho, Zyhmonta I (ŭ pačatku XVI stalećcia), „byŭ rusin, s plemi biełarusaŭ, zwajewanych kališ kunigasami, značyć: karalami ci kniaziami litoŭskimi“. Ad 1509 hodu da rodu Kościuškoŭ naležaŭ dwor Siechnowičy—na ziamli Biełaruskaj, u poŭčwarta mili ad Bresta, a ad 1729 h. baćka Tadeuša pierebraŭsia ŭ dwor Maračoŭščynu, kala ciapierašniaj stancii Kossoŭ, Maskoŭska-Bresckaj čyhunki, i tut radzilisia ŭsie jaho dzieci.

Čamuž Kościuško, wiarnuŭšysia z Ameryki, pajšoŭ na służbu ŭ po'skuju armiju, čamu baraniŭ Polskuju Rečypospolituju?

Adkaz na pieršaje pytańnie lohka znajści: bo Polskaj dzieržawie hraziła niawola. A kali sabie jasna prypomnim, što pad toj čas da Polskaj Rečypospolitaj prynaležaŭ i Biełaruska-Litoŭski kraj, dyk budziem mieć adkaz i na druhoje pytańnie: baroniačy Polskaj dzieržawy, Kościuško baroŭsia i proci zaŭładańnia rodnaj Biełarusi čužyncami.

Kościuško — nie jadyny s-pamiž synoŭ ziamli Biełaruskaj, addawaŭšych swaje siły Polskaj Rečypospolitaj. I ŭ hetym nima ničoha dziŭnaho: baroniučy Rečypospolitaj, usie jany służyli i swajej Baćkaŭščynie, uchadziŭšaj u skład Polskaj dzieržawy. Ale sławu swaimi hierojskimi ŭčynkami jany prydbali čužym, hetym samym pryčyniŭšysia da zabyćcia ab narodzi Biełaruskim... I zatym, to, uspaminajučy słaŭnyje imiony hetkich synoŭ našaho narodu, my ŭspaminajem ich nie biaz hoečy, katoruju zmiahčaje tolki światamaść, što nie złaja woła, a lichije dla nas historyčnyje warunki byli pryčynaj utraty našym narodam hetulki najlepšych sił jaho.

Ciapier my staim napieradodni nowaj doli našaho Kraju. Wialikaja suświetnaja wajna sulić nam wyzwaleńnie našaj Baćkaŭščyny, jak samabytnaj dzieržawy. I woś tut pierad hramadzianami ziamli našaj adkrywajecca wializarnaja pole da pracy nie dla čužych, a dla swaich. Tut syny biełaruskaho narodu, addzielenyje ad jahočužoj mowaj i čužoj kulturaj, mohuć nawiazać nanowa razarwanuju nić jednaści miž našaj intelihiencijej i narodnymi massami. Rabota ŭ hetym kirunku ŭžo pačałasia: rady biełaruskich hramadzkich pracoŭnikoŭ uzmacowywajucca ŭsio nowymi siłami — tymi predstaŭnikami krajowaj intelihiencii, katoryje adčuwajuć swaju zwiaź z narodam biełaruskim. I my wierym, što ŭsie predstaŭniki starych biełaruskich rodaŭ, katoryje ŭ časach čužackaj niawoli stajali zdalok ad nas, pojduć z nami popleč u budawańni nowaj, wolnaj budučyny rodnaj Biełarusi.

Uradowaja mowa u Litwie.

Litoŭskaja hazeta „Lietuvos Aidas“, maniučysia budawać litoŭskuju dzieržawu ŭ miežach „maleńkaj Litwy“, abnimajučy i biełaruskuju wilenščynu, piše ŭ № 12 ab tym, jakaja mowa pawinna tut być uradowaj. Aŭtor staćci, p. A. S., zawieraje, što litwiny chočuć pryznać biełarusam, žydom i palakam prawo na učaście ŭ kulturnaj raboci. U myśl hetaho litoŭskaja konferencija „pryznała patrebnym i prawilnym“ dać nacyonalnym mienšaściam miejsco ŭ litoŭskaj radzie. Ale p. A. S. wymahaje ad mienšaści „pašany prawoŭ bolšaści“, čaho dahetu nie było. „Litoŭskaj mowaj pahardžali roŭna ŭsiudy — jak na wioscy, tak i ŭ mieści, ŭ publičnym žyćci i ŭ kulturnaj pracy“. I woś „ciapier trebaj bolš hawaryć ab abaronie jazyka nia mienšaści, a bolšaści“. „Predstaŭniki mienšaści, demokraty i nie demokraty, pačuŭšy, što ŭ budučaj Litwie litoŭskaja mowa maje być pryznana krajowaj (uradowaj), zdziwilisia. Jany biez nijakaho tłumačeńnia razumiejuć, što abawiazkowaj dla ŭsich hramadzian kraju ŭ Polščy powinna być mowa polskaja, u Rasiei — rasieskaja; kali-ž hutarka jdzie ab Litwie, dyk u našych mienšaściej logiki niechwataje“.

Darma p. A. S. žalicca na „mienšaści“, dałučajučy da ich čysła i biełarusoŭ, katorych, dziakuj Bohu, utraja bolš za litwinoŭ! Darma, bo winawaty tut sami litwiny, katoryje majuć

wialiki apetyt abiarnuć u litoŭskuju čysta biełaruskuju wilenščynu, dy nawat čašć hrodzienščyny. Biełarusy nikoli nia zhodziacca ihrać rol „mienšaści“ pry litwinoch: jany choćuć jednaści ŭsich Biełaruskich i Litoŭskich ziamiel na asnowie roŭnych prawoŭ abodwych narodaŭ. Samo saboj razumiejecca, što ŭ supolnaj Biełaruska-Litoŭskaj dzieržawie na ziamli, dzie narod haworyć pa litoŭsku, litoŭskaja mowa pawinna mieć prawy uradowaj; ale litoŭskije nacyonalisty choćuć jaje nawiazywać i tam, dzie pa litoŭsku nichto hawaryć nia ŭmieje, a paśla dziwujucca, što biełarusy i druhije nia choćuć jaje.

My, biełarusy, majem swaju biełaruskuju mowu, katoraj našy worahi dyj ludzi ciomnyje ješče nidaŭna pahardžali tak sama, jak litoŭskaj. Ale narod naš užo zrazumieŭ, što tolki trymajučysia rodnaj mowy biełaruskaj jon zdaleje abaranicca ad usich sprob abiertać biełarusaŭ u maskali, ŭ palaki, ci ŭ litwiny. I jon dašć naležny adpor hetym sprobam, skul by jany ni išli.

H. B.

U Biełarusi pad Rasiejaj.

Biełaruski ruch siarod biełaruskaho katalickaho duchawienstwa.

Jašče pierad wajnoj biełaruski ruch siarod katalickaho duchawienstwa u Mahiloŭskaj dyecezii byŭ wialikšy, čymsia ŭ dyecezi Wilenskaj. U Mahiloŭskaj dyecezii tak sama wyšejšymi polskimi kaścielnymi ŭłaściami byŭ ucisk usiaho biełaruskaho, ale tam hetyje ŭłašci nie stwaryli tych žaleznych put, jakimi i ciapier skawany ksiandzy Biełarusy u Wilenskaj dyecezii.

Pad čas nastupańnia niemcaŭ na Wilniu ličba ksiandzoŭ biełarusaŭ u Mahiloŭskaj dyecezii była pawialičena tymi ksiandzami, świadomymi biełarusami, što pakinuli Wilenskuju dyeceziju. Tak sama ličba świadomych klerykoŭ Mahiloŭskaj seminaryi u Pieciarburzi była pawialičena niekatorymi klerykami z Wilenskaj seminaryi.

Ja nia budu wyličać padrobna pracy ksiandzoŭ biełarusoŭ u Biełarusi pad Rasiejaj: skažu tykiela, što praca ich, nia hledziučy na ciažkije warunki, była wialikaja. Pracawali dziela uświadamleńnia narodu i dziela pašyreńnia drukawanaho słowa ŭ biełaruskaj mowie. I taja, i druhaja praca dała swaje dobryje rezultaty.

Pracawali nia tolki ksiandzy na parafijach, ale i studenty ŭ Pieciarburskaj duchoŭnaj akademii, a tak sama kleryki ŭ seminaryjach Mahileŭskaj i Žytamirskaj.

U akademii jość dobra orhanizawany ščyra biełaruski hurtok. Tut studenty paznajuć historyju swajho kraju, namiečajuć mety, jakije pawinien dapiać biełaruski narod, i ščyra pracujuć dziela hetych met. U hurtku, miž inšym, jość sekcii historyi Biełarusi, literaturnaja sekcija, biełaruskaj muzyki i pieśni. Znajomstwa z historyjej swaje Baćkaŭščyny u sudentaŭ wielmi hłybokaje. Hetamu pamahaje i dobra naładženaja biblioteka knih biełaruskich i ab Biełarusi. Ale asabliwa zadziŭlaje ŭsich nowaprybyłych biełaruski chor u akademii. Nidzie tak dobra nie pastaŭlena biełaruskaja pieśnia i nia schoplena i addadziena biełaruskaja melodyja, jak u chory hetaho hurka!

Nia wiedaju dobra ličby świadomych biełarusaŭ u akademii i Pieciarburskaj seminaryi, wiedaju tolki, što jana wialikaja.

Ab hetym možecie sudzić jašče z taho, što na čužynie, u Žytamirskaj seminaryi, u katoruju z Biełarusi jeduć wielmi redka, na ŭsich 60 klerykoŭ jość 15 świadomych biełarusoŭ.

U pačatku rewalucii da wiadomych užo pracaŭnikoŭ — ksiandzoŭ pryłučyłosia jašče bolej nowych, katoryje raniej, spahadajučy biełaruskaj sprawie, bajalisia iści z biełaruskim rucham dziela tych warunkaŭ, jakije zrobiŭ dla biełaruskaho adradžeńnia stary rasiejski urad.

Praca pajšła šyraka i šybka, ksiandzy biełarusy zakładali bieł. orhanizacii (tawarystwy, hurtki), robili i wystupali ŭ duchu biełaruskim na zborniach, pačali pamału, ale stanoŭča i ŭsiudy bracca za kazańnia pa biełarusku i inš.

Het'kaja hramadzianskaja praca časci katalickaho duchawienstwa najšła sabie spohad i wieru nia tolki siarod biełarusoŭ katalikoŭ, ale i siarod prawasłaŭnych biełarusaŭ. U šmat miescoch ksiandzy biełarusy wybrany prezesami wałasnych i inšych kamitetaŭ [1]) i heta stało zwyčajnym nawat u takich wałaścioch, dzie prawasłaŭnych šmat bolš, čymsia katalikoŭ.

Jak na prykład, skažu ab ks. Šołkiewiču. Kt. Šołkiewič byŭ wikarym, a ciapier probaščam u Mosary, Dzisienskaho paw. Parachwija heta raskidana wielmi daloka, bo katalikoŭ u

[1]) U Rasiei ciapier skasawany wałasnyje uprauleńnia, a zamiest ich zrobleny wałasnyje kamitety. Hetyje kamitety kirujuć usim žyćciom u wołaści.

wołaści u niekalki razoŭ mieniej, jak prawasłaŭnych. Nia hledziučy na heta, ks. M. Sołkiewič byŭ adnahałosna wybrany prezesam wałasnoha kamitetu; aznačaju tut, što nie čuwać było, kab choć adzin s ksiandzoŭ pala nizataroŭ byŭ wybrany u jaki nibudź kamitet. I dapraŭdy heta niemahčyčyma, bo wołaści čysta katalickije, abo prynamsi z wialikšaściaj katalikoŭ u Biełarusi na toj bok frontu wielmi redki, dyk choć by hetakamu ksiandzu i paščaściło abałamucić biełarusoŭ katalikoŭ, prawasłaŭnyje za im nikoli nia pojduć.

Tak sama, aprača niekolkich zdareńniaŭ, dzie świaščeniki—swiadomyje biełarusy, nawat u wałaścioh čysta prawasłaŭnych świaščeniki nidzie nie byli wybrany ŭ kamitety; naadwarot, s pačatku rewalucii adnosiny miž prawasłaŭnymi i ich świaščenikami wielmi zawostreny.

Sioleta 23 marca na biełaruskim žjezdzi ŭ Minsku byli predstaŭniki i ad ksiandzoŭ.

Jak byŭ wybrany centralny Biełaruski Nacyonalny Kamitet, biełaruskaje katalickaje duchawienstwo pasłało u kamitet ad siabie predstaŭnikam ks. Godleŭskaho (skončyŭ seminaryju u Wilni, akademiju u Pieciarburzi).

U kancy maja ŭ Minsku byŭ žjezd biełaruskaho katalickaho duchawienstwa. Orhanizatary žjezdu pasłali zaprosiny na žjezd tykiela tym ksiandzom, ab katorych wiedali, što jany zapraŭdy świadomyje biełarusy. Zjechałosia bolš sotni ksiandzoŭ. Zjezd byŭ 4 dni. Na im miž inšym byli pračytany referaty ab historyi Biełarusi (ks. Godleŭski), ab biełaruskim ruchu (ks. Lisoŭski) i jakije pawinny być adnosiny katalickaho duchawienstwa da adradžajučahosia biełaruskaho narodu (ks. Bobič [1]). Zjezd prynłaŭ hetkuju rezolucyju:

1) Šyrokaja aŭtonomija Biełarusi u Rasiejskaj federatyŭnaj demokratyčnaj Respublicy.

2) Nawučańnie u školach pa biełarusku.

3) Uwadzieńnie pamału ŭ kaściołach kazańnia i dadatkowaho nabažeństwa ŭ biełaruskaj mowie.

4) Prasić Mitrapalita, kab u Pieciarburskaj duchoŭnaj akademii i Mahiloŭskaj seminaryi u Pieciarburzi było nawučańnie biełaruskaje mowy i historyi Biełarusi.

5) Prasić Mitrapalita, kab ks. Biełarusy z Žytamirskaj i inšych dyecezij byli pierawiedzieny u parachwii na Biełarusi.

6) Sklikać u chutkim časie u Mahilowie ŭsiebiełaruski zjezd katalickaho duchawienstwa, a tak sama ahulny zjezd usich ksiandzoŭ na Biełarusi. Na hetym apošnim pastanoŭleno, miž inšym, zažadać, kab praca ksiandzoŭ na Biełarusi, biez rožnicy, da jakoj nacii jany naležać, była biełaruskaj.

Na hetym žježdzi pastanawili u Pieciarburzi wydawać biełaruskuju katalickuju hazetu «Baćkaŭščyna». Hazeta heta štodziennaja, drukujecca łacinskimi literami u drukarni Pientkoŭskaho. Henu drukarniu na žježdzi pastanawili kupić za 75 tysiač rubloŭ. Redaktarami «Baćkaŭščyny» wybrany ks. Chwedźko i ks. Godleŭski.

Na žježdzi było zakładzieno wydawieckaje tawarystwo, katoraje maje pierš na pierš wydawać biełaruskije knižki da nawučańnia u školach.

Namiecili zakładańnie biełaruskich škoł u wosień.

Janučonak.

[1]) Ks. Bobič, jak pačałasia wajna Italii z Niamieččynaj, z Rymu, dzie wučyŭsia u Collegium Germanicum, wiarnuŭsia na Biełaruś. Ciapier ks. Bobič u Drui.

U Wilni i wakolicach.

× **Pamiaci Tadeuša Kościuški.** U Biełaruskim Klubie pry paminańni pamieršaho sioleta biełaruskaho pieśniara, Maksima Bohdanowiča, ŭ minułuju niadzielu, pramoŭcy pamianuli tak že i słaŭnaho syna ziamli Biełaruskaj, Tadeuša Kościuški. bajca za wolu Ameryki i Rečypospolitaj.

× **Niamiecki impierski kancler u Wilni.** Haława niamieckaho impierskaho uradu prybyŭ u paniadziełak u našaje miesto. Razam z wajennymi i administracyjnymi ŭłaściami jon abjechaŭ miesto, ahledaŭ jaho z Zamkowaj hary i byŭ u rabotnych pakojach.

U aŭtorak u pałudzień kancler wyjechaŭ z Wilni.

× **Skoraja pomač** za apošni tydzień dadziena ŭ 72 prypadkach. Karetka wyježdžała ŭ 34 prypadkach.

× **Apawieščeńnie.** Na asnowie apawieščeńnia z 21 žniŭnia 1917 h. ab zdačy miednych klamak, pryład da wokan, ruček i štab pierad woknami kram haspary abo upraŭlajučyje, ci paŭnamočniki wyjechaŭšych z Wilni haspadaroŭ nieruchomaściej pry wulicah Stefanskaj, Małaj Stefanskaj, Šyrokaj, Krupianaj, Špitalnaj, Ašmianskaj,

II. Histaryčnyje i wajackije pieśni.

(Hladzi u № 71—83 «Homana»).

Braterstwo.

Och, u poli, poli ni dym, ni tuman
Dy u tym tumanie try wojski stajali:
Oj, ŭ pieršym wojsku koni zaržali,
A ŭ druhim wojsku šabli zazijali,
A ŭ trejcim wojsku stała nawina.
Jakaja nawina? Brat brata zabiŭ,
A zabiŭšy brata, staŭ listy pisać.
Oj, nia ŭspieła maci listy pračytać,
Dy pryśpieła maci synočka pytać:
„A moj ty synie, dzie brata zadzieŭ?
— „A ja tabie, maci, ŭsiu praŭdu skažu:
Lubili my, maci, adnu pannu,
Dy jechali my, maci, praz adzin dwor,
Skaciłasia šapačka z hałoŭki dałoŭ,
A ja jaho prasiŭ, a jon nie padniaŭ.
Wyniaŭ ja, maci, wastrusieńki mieč.
Zniaŭ ja jamu, maci, hałoŭku s pleč“.

Tuha pa siamji.

Zašumieła jalinačka pozna a paŭnočy,
Zatužyŭsia bieł małojčyk na wajnu jdučy.
Zatužyŭsia, zanudziŭsia i staŭ pamiraci...
Ach wy, braćcia-čužapancy, učynicie wolu
Prywiadzicie mnie konika dy z usieju zbrojaj.
Zaržy, zaržy siwy koniu, choć raz pada-
[mnoju,
Kab začuła maja maci u domie!

Wybóry ŭ pachod.

Razwiwajsia, siwy dubie,
Pakul maroz budzie;
Prybirajsia, synu, ŭ pancyr,
Zaraz pachod budzie.
Dub marozu nie baicca,
Pyšna razwiwajecca;
Syn pachodu nie baicca
U zbroju prybirajecca.
Oj, sieŭ sabie na konika,
Nizieńka skłaniŭsia;
„Wybačajcie wy, susiedzi,
Može paswaryŭsia“.
Matka ŭ jaho zapytała:
„Kali budzieš hościem?
— «Jak u sieniach na pamoście
Trawica wyroście!»

Žal pa zabitym na wajnie mužu.

Jak wyjdu ja na wułačku,
Ŭsie mužy z wajny jeduć,
Majho miłaho tolki konik blažyć,
Na tym koniku siadzielce lažyć,
Na siadzielcy chustačka šaŭkowa.
Jechali kala wakonca, ŭkinuli ŭ wakonce,
Ja dumała chustu šaŭkowuju,
Až kašulku krywawuju,
A z wialikimi pryhrozami:
Kab biez wady wymyta była,
Biaz wietru wysušena była,
Biez kačałak, ślizka wykačana.
Ja małada dahadliwa była:
Ślozkami bieła wymyła,
Ciažka uzdychajučy wysušyła,
Ručki łomiučy ślizka wykačała.

Pra Radziwiłła.

U niadzielku paranieńku
Zahadaŭ karol na słuzbu
Usim kniaziom, usim bajaram,
Usim słaŭnym małojcam.
A tam maci prabywała,
Jana toje pračuwała,
Radziwiłu prabudžała:
«Ustań, ustań, Radziwiła,
Ustań, ustań moj synočak:
Wot žaŭnieryki nadchodziać,
Samapały, šabli nosiać».
— «Adstupisia, maci, adstupisia,
Darmo, maci, nie žurysia:
Ja trom-piaciom nie paddamsia!»
Ot, try šwedy naskačyli,

Žmudzkaj, Šawielskaj, Sw. Mikałaja, Žydoŭskai, Usich Światych, Basakoŭ, Konnaj, Bazyljanskaj, Miljonnaj i Suboč — s pryčyny prysyłki ŭzo kiamak na zamienu — ješče raz pryzywajucca zdać usie pamienionyje reču z ich damoŭ u Metalannahmestelle pry Stadthaŭptmańnie, Dominikanskaja 3, pakoj 90, na nizu, nie paźniei 24 kastryčnika 1917 h., ad 8 da 1 hadz. pierad abiedam, abo ad 4 da 8 hadz. paśla abiedu.

× Apawieščeńnie. Na asnowie apawieščeńnia z 27.VII. 1917 h., dzieła padtrymańnia ładu ŭ narodnych straŭniach dla narodu, siarednich stanoŭ, dyj, naahuł, wa ŭsiakich publičnych straŭniach wydajecca hetkaja instrukcija:

1. Strawu možna wydawać tolki asobam, jak maje być zapisaŭšymsia u swajej straŭni i, padajučy adrezki chlebowych kart na zupu, pakazwajučym kožyn raz swaje pastajannyje karty na chleb i zupu.

2. Na pastajannaj karcie na zupu ab wydačy zupy kožyn raz treba rabić znak.

3. U kožnaj straŭni treba wiaści akuratna zahadanuju knihu dzieła zapasoŭ praduktoŭ, i ŭ jej kožyn dzień i kožyn tydzień wypisywajecca bałans.

4. Kniha zapasoŭ praduktoŭ i spis stałaŭnikoŭ pawinny ležać pry kassie straŭni dzieła prahladu ich.

5. U kožnaj publičnaj straŭni pawinien być pry kassie i ŭ miejscu wydačy strawy wywiešen wyrazna napisany pa niamiecku spis wydawanych straŭ i zup.

6. Pamiaščeńnia strawień i składoŭ praduktoŭ treba utrymliwać u čystaści, a numery strawień wywiešywać na widočnym miejscy na wulicy i pry kassie.

7. Zahady kiraŭničych orhanoŭ Stadthaŭptmanna i uradoŭ stawień pawinny wypaŭniacca biez nijakich sporak. Kiraŭniki strawień, nie spaŭniajučyje hetych zahadoŭ, niezaležnie ad druhich pastanoŭ ab kary, buduć karany na mocy § 139 rasiejskaho statuta ab karach.

× Temperatura. Najwyžejšaja i najniżejšaja temperatura za apošnije dni była pawodłuh Celsija):

	najwyž	najniž.
14—15	+ 17,°	+ 7,5°
15—16	+ 12,5°	+ 9,°
16—17	+ 9,°	+ 3,5°

Z USIAHO KRAJU.

Swaboda wiery.

Hłaŭnakamandujučyj na Uschodzi wydaŭ hetki prykaz:

«Zahady rasiejskaho statuta ab karach, katoryje dajuć asabliwuju zaščytu a jejskaj uradowaj cerkwi, majuć dalej siłu pastolku, paskolku jany zhodliwy z asnowami niamieckaho upraŭleńnia».

Hetak adkrywajecca poŭnaja swaboda dla miešanych šluboŭ, a tak sama dzieła chryščeńnia dziaciej niezaležnie ad taho, da jakoj wiery naležać baćki.

BIEŁASTOK. Na Sałdackaj wulicy zładziei ŭwarwalisia ŭ kołonialnuju kramu i ukrali tamaka bolš za 6.000 štuk papiros, šmat piercu, cykoryi i kawy.

SUWAŁKI. Zbor bulby ŭ tutejšych wakolicah nadta bahaty. Kožyn centner nasieńnia daŭ siarednim likam 18 centneroŭ bulby. Bulbiny wahoj 1 kilogr. — nia redkašć.

RYHA. „Rig. Deutsche Ztg.“ budzie wychadzić što-dzień apryč niadziel i świat. Za redaktaroŭ buduć ryžskije žurnalisty Brucer i Oepfel. U pieršym numery hazeta zajaŭlaje, što jana—biezpartyjnaja, ale budzie służyć niamieckim interesam. Hazeta budzie drukawacca ŭ drukarni byŭšaj „Rig. Tagebl.“.

RYHA. 22 kastryčnika tut adkrywajecca niamieckaja počta dzieła prywatnaj karespandencii i pasyłki telehram.

Apublikowany hetkije zahady: ab zajaŭcy pretensij ab hrošy da asob, žywučych u Niamieččynie; ab pawinnaści prynimać rasiejskije hrošy ŭ mar kach da 1 rub., rasiejskaje zołata pa kursu 2 m. 50 f. i rasiejskaje sierabro — 2 m. 40 f. za rubiel; ab zajaŭcy ŭsich mužčyn ad 17 da 45 hadoŭ dzieła atrymańnia pazwaleńnia na žyćcio; ab naznačeńni najwyšejšych cen za stryžku wałos; ab cenach dla ramiźnikoŭ; ab pawinnašci prynimać «niamieckije rubli»; ab addačy zrabawanaho pry adchodzie rasiejcoŭ dabra.

OSTRAU EZEL. Ostraŭ Ezel, katory ciapier zawajewali niemcy, zanimaje abšar 2.618 kw. kil. i maje kała 65.000 žycharoŭ, pierewažna estoncaŭ. Razam z astrawami Moon i Runo, Ezel stanawiŭ u Liflandzii asobny pawiet. U pačatku XIII st. ostraŭ zaniali dańčyki. U 1227 hadu ostraŭ zachapili kryžaki, achryščili ludziej gwałtam i dali im biskupa. U 1559 h. biskup Miunchhaŭzen pradaŭ ostraŭ Ezel Danii, katoraja ŭ 1645 hadu adstupiła jaho Šwecii. U 1721 h. razam z Finlandzijej Ezel byŭ dałučen da Rasiei.

Radziwiłu uchapili,
Zaraz nožeńki skawali,
Nazad ručańki zwiazali.
Radziwiła strepianuŭsia,
Usie žalezy palacieli,
I wiaroŭki zabudzieli!
Schapiŭ šablu, wostry mieč,
Pahnaŭ šwedoŭ u świet preč.

III. Pieśni s siamiejnaho i hramadzianskaho žyćcia.

Žonka niaroŭnia.

Oj, za lesam—lesam, za zialonym hajem,
Ani miesiac świecić, ani sonce hraje.
Tam maładzieniec konika siedłaje.
Konika siedłaje, ciažeńka ŭzdychaje,
Što ŭziaŭ kniazioŭnu, dy nie swaju roŭniu;
Pa dware chodzić, klučykami zwonić;
U chatu uwojdzie, ŭsia družyna ŭstanie,
I šapki znimaje: Siadź, siadź, kniazioŭna,
Z nami prastakami; pij, pij, kniazioŭna,
Piwo, wodku z nami.

Čerawičkam tupnie: «adstupisia ad nie»,
Čerawičkam brażnie: „adstupisia ad łaźnie!

Syn i niawiestka.

Pajechaŭ synok až na Ukrainu,
Tudy pajechaŭ nie ažaniŭšysia;
Adtul pryjechaŭ ažaniŭšysia.
Oj, wyšła maci ich pierejmaci:
Syna witała čyrwonym winom,
A niawiestku biełaj atrutai
Syn wina nia piŭ, na kania uzliŭ,
Biełuju atrutu niawiestka wypiła.
Niaŭmieła maci nas pierejmaci,
Umiej-že maci nas pachawaci. —
Syna ubrała u tonku kitajku,
A niawiechnu u toŭstu rahožu,
Syna wiezła šeśćma kańmi,
A niawiechnu śiapoj kabyłai.
Syna chawała pierad kaściołam,
A niawiechnu až za kaściołam.
Na syna mahile wyras jawar zialony,
A na niawiestki — biełaja biarozka.
A raśli, raśli dyj pachinulisia,
U miejsco waršočki zhanulisia.

Dušahubnica.

A ŭ niadzielu pa abiedzi
Chadziŭ Pan-Boh
Pa ŭsim świeci,
Pa ŭsim świeci zabrujučy,
Swaich ludziej milujučy.
Zustreŭ Pan-Boh pannu ŭ lesi,
Panna idzie, wadu niasie.
«Čekaj, panna, daj wadzicy,
«Daj wadzicy sa krynicy,
«Pamyć ruki, światy nohi».
— «Maja wada ŭsia niačysta,
«Napadała drewa, lista».
— „Maja wada ŭsia świačona,
«A ty, panna, sahrašona;
„Mieła sabie synoŭ siem
«Ni adnoha nie schryściła,
«Usich marna pahubiła,
«Drewam, listam prytrusiła».
— «Chtož ty, dziedu, ty prarok?“
— «Nie prarok ja, a sam Boh“.
Panna Boha raspaznała,
Pierad Boham kryžam pała.
«Ustań, panna, nie lakajsia,
«Jdzi u cerkwu, spawiedajsia“.
Tolki dzieŭka ŭ cerkwi stała,
Na siem sažon ziemla upała, —
S ciełam, z dušoju dziewka prapała,
S ciełam hrešnym na sud wiečny,
Na sud wiečny, astatečny.

WIESTKI Z RASIEI.

ŠTOKHOLM. Nia hledziačy na ciažkoje ŭražeńnie ad zaniaćcia Ezela niemcami, baraćba miž buržuaznymi partyjami i bolšewikami trywaje dalej. Pierad anhlickim pasolstwam i Zimowym pałacam byli demostracii proci Anhlii. Urad byŭ prymušen pasłać wojska.

ŠTOKHOLM. Zaniaćcie Ezela niemcami światkawali šmat u jakich restaranach i čajnych na Wyborskaj staranie ŭ Piečarburzi. Pry hetym hawaryli, što razhrom tej ci inšaj wajujučych staron nabližaje mir.

LONDON. «Times» piše s Piaciarburha, što tamtejšyje dyplomaty bajacca, što ŭ hetu zimu Kierenskij samawolna zrobić mir. „Times“ winawacić Kierenskaho, bytcym jon zatym choče zamireńnia, kab pašla zaniać miejsco prezydenta Rasiejskaj respubliki.

LUGANO. «Giornale d' Italia» piše, što na paryžskaj konferencii sajužnikoŭ nia budzie predstaŭnika Rasiei.

BERLIN. (W.T.B.). „Nowaja Žiźń“ piše, što śledztwo proci hienerała Korniłowa spynieno.

Tymčasowy ŭrad adłažyŭ adkryćcie padhatawicielnaho parlamentu na 20 listapada. Raspuściać jaho za 8 dzion pierad adkryćciem ustanoŭčaho sejmu, a wybary ŭ apošni pačnucca 25 listapada, i jon adkryjecca 13 śniežnia. U Charkowi i Tambowie uznialisia pahromy.

Słužačyje wa ŭsich aptekach Piaciarburha zabastawali na ekonomičnym hrunci.

ŠTOKHOLM. Śwedzkaja hezeta «Dagen Nyheter» danosić, što piaciarburskije strachawyje tawarystwy prynimajuć na strachoŭku pakinutaja dabro wyježdžajučych s Piaciarburha asob pa 60 rub. za 1000 rub. da prychodu niemcoŭ i 40 rub. — pašla prychodu. «Rieč» horka žalicca, što strachawyje tawarystwy bolš dawierajuć niamieckim wajennym ułaściam, čym swajmu uradu.

HELSINGFORS. Konflikt miž centralnym kamitetam baltyckaho fłotu i tymčasowym uradam iznoŭ staŭsia wastrejšym. Centralny kamitet zajawiŭ, što jon bolš nia budzie wiaści pierehawory s tymčasowym uradam, a tolki z radaj rab. i sałd.

PIECIARBURH. (P.T.A.). Kierenskij zachwareŭ na influenciju. Jon astajecca u hłaŭnaj kwatery i lažyć u paściel.

PIECIARBURH. Pieršaja partyja rasiejskich palityčnych emihrantoŭ, jechaŭšych u Štokholm i zadzieržanych radaj rab. i sałd., wiarnułasia nazad.

Z usiaho świetu.

WARŠAWA. (W.T.B.). Rehienckaja rada Polšcy składajecca s 3 asob: arcybiskup Kakowski, b. prezydent miesta kn. Lubomirski i ziemleŭłaśnik Jazep Ostrowski.

KONSTANTYNOPOL. (W.T.B.). Niamiecki impieratar pryjechaŭ siudy, spatkany sułtanam i ŭłaściami i uročysta witany narodam.

BERLIN. Pałata panou. Hrupa liberalnych členaŭ padała prajekt zakona ab učašci rabotnikoŭ u normirujučy warunkoŭ pracy ŭ pramyšlenych predpryjemstwach.

LUGANO. U italjanskim parlamenci minister-prezydent Bozeli skazaŭ, što hutarki ab skorym miry tolki addalajuć jaho.

Haława socyalistoŭ, Henriko Ferri, 40 depotatoŭ padali rezoluciju, pred łahajučy uradu ŭčynić kroki dziela nabliženńia kanca wajny.

LONDON. Pačaŭšajasia hetymi dniami zabastoŭka ŭ bawaŭnianych fabrykach u Oldamie razrastajecca i abniała ŭžo 70 fabryk.

TEŁEHRAMY.

Niamieckije apawieščeńnia

16.X Zachodni teatr.

Front Ruprechta Bawarskaho: U Flandryi biez pieramien. U Artua adbity nastupleńnia arhličan.

Front niamieckaho Naślednika: Pad Suassonam—žywiejšy artyleryjski ahoń. Pry Wekler adbity dwa nowyje rastupleńnia francuzcoŭ. Na zachodzi ad Siuip i na zachodzi ad Maasu ŭziaty čyślenyje pałonnyje i niekolki kulemiotaŭ.

Uschodni teatr.

Našy wojski pad kamandaj hienerała Katena zaniali ŭžo hłaŭnuju časć ostrawa Ezela. Adrezanyje na połuostrawi Sworbe anhlickije wojski ješče uporna baroniacca. Dahetul uziaty bolš za 2.400 pałonnych, 30 harmat, 21 kulemiot, niekolki samalotaŭ. U Ryžskaj zatocy my zaniali astrawy Runo i Abro.

Na inšych čaściach uschodniaho frontu biez pieramien.

Makiedonski front: U dalinie Strumy boŭhary addali anhličanam časć abšaru.

17.X. Zachodni teatr.

Front Ruprechta Bawarskaho: Ad Izera da Lis, u Flandryi, artyleryjskaja bitwa iznoŭ wielmi krapčeła.

Front niamieckaho Naślednika: Na poŭnačy ad Suasson ahoń kra čeŭ praz uwieś dzień i nie spyniaŭsia ŭ načy. U zachodniaj Šampani, u Argonach i na ŭschodnim bierazi Maasu ahoń iznoŭ dajšoŭ wialikaj siły.

Zbity ŭčora 10 samalotaŭ i 1 prywiazny latučy šar.

My abkidali bombami Nansi, dzie widać byli wialikije pažary.

Uschodni teatr:

Adpor warožych sił na połuostrawi Sworbe złomlen. Hetak uwieś ostraŭ Ezel u našych rukach. Našy marskije siły na poŭnačy ad Ezela mieli ŭdačnyje dla nas sustrečy z warožymi marskimi siłami. Našy latuny abkidali bombami Pernaŭ, dzie uznialisia wialikije pažary.

Na suchaputnym uschodnim fronci bajewaja čynnaść šmat dzie krapčeła.

Kala wajny.

BERLIN. (W.T.B). U wieraśni našy worahi utracili ŭ bitwach na pawietry 374 samaloty i 22 latučyje šary. My utracili 82 samaloty i 5 latučych šaroŭ.

A 1 studnia hetato hodu našy worahi utracili 1962 samaloty, u tym liku 859 za našym frontam.

BERLIN. Pawodłuh prywatnych wiestak z Anhlii, ad apošnich nalotaŭ na London było bolš 1000 duš achwar. Oficyalnyje apawieščeńnia kažuć tolki ab 200 zabitych i 400 ranienych. Straty ŭ mieńni—niezwyčajna wialikije. Wielmi paciarpieli centralnaja telehrafnaja stancija, anhlicki bank, wahzał Čaring Kross i hłaŭny most cieraz Temzu.

BERLIN. (W.T.B.). Uziaty nami pry dabywańni Ezela rasiejski minanosiec «Hrom» zatanuŭ.

BERLIN. (W.T.B.). U paŭnočnych wodach našy padwodnyje łodki iznoŭ zatapili 16.000 tonn.

BERLIN. (W.T.B.). U błokadnym pojasie nawakoł Anhlii iznoŭ zatoplena niekolki parachodaŭ i paruśnikoŭ.

BERLIN. (W.T.B.). Padwodnaja łodka № 39 zatapiła ŭ wakolicach Gibraltaru 5 parachodaŭ jomkaściu razam bolš za 26.000 tonn.

Drukawana ŭ drukarni M. Kuchty. Wydawnictwo «Homan». Redaktar Jazep Saławiej